

SELVITYS LAPIN ALUEHALLINTOVIRASTON PÄÄTÖKSEEN 29.5.2020

Sosiaalihuoltolain mukaisen päihdetyön järjestäminen Rovaniemen kaupungissa

Perusturvalautakunta
26.8.2020 §

Selvityksen laatijat:
Mirja Kangas, Palvelualuepäällikkö perhe-ja sosiaalipalvelut
Paula Reponen, Hallintoylilääkäri
Helena Koivuranta, Erityissuunnittelija perhe-ja sosiaalipalvelut

SISÄLTÖ

1. Lapin aluehallintoviraston selvityspyyntö sosiaalihuoltolain mukaisen päihdetyön järjestämisestä Rovaniemen kaupungissa 23.10.2017
2. Rovaniemen kaupungin perusturvalautakunnan selvitys 13.12.2017 § 191
3. Lapin aluehallintoviraston päätökset 10.9.2019 ja 29.5.2020
4. Lapin aluehallintoviraston perustelut asian ratkaisussa
5. Rovaniemen kaupungin perusturvalautakunnan vastaus Lapin aluehallintoviraston päätökseen
 - 5.1 Täydennys perusturvalautakunnan 14.12.2017 antamaan selvitykseen
 - 5.2 Toimenpiteet Lapin aluehallintoviraston päätöksen 29.5.2020 johdosta

1. Lapin aluehallintoviraston selvityspyyntö sosiaalihuoltolain mukaisen päihdetyön järjestämisestä Rovaniemen kaupungissa 23.10.2017

Lapin aluehallintovirasto otti lokakuussa 2017 valvonta-asiana käsiteltäväkseen sosiaalihuoltolain mukaisen päihdetyön järjestämisen Rovaniemen kaupungissa. Valvonnan taustalla olivat toimenpiteet, joilla Rovaniemen kaupunki ja Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä päättivät Rovaniemen kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluiden ja Lapin sairaanhoitopiirin psykiatrisen hoidon tulosalueen toiminnan ja hallinnon yhdistämisestä.

Rovaniemen kaupunki siirsi 31.1.2017 allekirjoitetulla sopimuksella järjestämänsä erityistason mielenterveys- ja päihdepalvelut Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymän järjestettäväksi 1.2.2017 alkaen. Sopimuksen mukaan sosiaalihuolloksi luettavien päihdepalvelujen- ja toimenpiteiden osalta järjestämisvastuun kantaa kunta, ja sairaanhoitopiiri tuottaa palveluja kunnan kanssa soveltavasti. Erityistason mielenterveys- ja päihdepalveluilla sopimuksessa tarkoitettiin Rovaniemen mielenterveys- ja päihdepalveluyksikön tiimien, nuorten mielenterveyspalvelujen (Nuppi) ja A-klinikan palveluja.

Aluehallintoviraston mukaan edellä mainitussa tilanteessa oli selvittämättä, miten Rovaniemen kaupunki huolehtii velvollisuutensa järjestää sosiaalihuoltolain 24 §:n mukaista sosiaalihuollon päihdetyötä asiakkaille ja miten asiakkaiden sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi ja 45§:n mukainen päätöksenteko, huomioiden erityistä tukea tarvitsevista asiakkaista annetut erityissäännökset on järjestetty. Epäselvää oli, miten päihdepalvelun järjestämisessä - kun se on siirretty Lapin sairaanhoitopiirin vastuulle - on varmistettu, että asiakas saa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) mukaisesti selvityksen toimenpidevaihtoehdoista ja sosiaalihuollon järjestämisestä päätöksen sosiaalihuoltolain ja hallintolain (434/2003) mukaisesti. Aluehallintovirasto pyysi Rovaniemen kaupungin perusturvalautakuntaa antamaan selvityksensä asiassa 23.10.2017/ LAAVI/ 1145/2017.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 11 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmasta sekä muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Päihdetyö on sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentin 10 kohdan mukainen tuen tarpeisiin vastaava kunnallinen sosiaalipalvelu, jota kunnan on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin sosiaalihuoltolain 24 §:ssä säädetään.

Sosiaalihuoltolain 24§:n 1 momentin mukaan päihdetyöllä vähennetään ja poistetaan päihteisiin liittyviä hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä sekä tuetaan päihteettömyyttä. Saman pykälän 2 momentin mukaan tässä laissa tarkoitettuun sosiaalihuollon päihdetyöhön kuuluu:

- 1) ohjaus ja neuvonta
- 2) päihteiden ongelmakäyttäjille heidän omaisilleen ja muille läheisilleen suunnatut sosiaalihuollon erityispalvelut
- 3) muut 14§:n mukaiset päihteettömyyttä tukevat tai päihteiden ongelmakäytön vuoksi tarvittavat sosiaalipalvelut.

Samankaltaan 3 momentin mukaan raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut. Lain mukaan sosiaalihuollossa tehtävä päihdetyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun kunnassa tehtävän päihdetyön ja mielenterveystyön kanssa.

2. Rovaniemen kaupungin perusturvalautakunnan selvitys 13.12.2017 § 191

Rovaniemen kaupungin perusturvalautakunta antoi kokouksessaan 13.12.2017 § 191 aluehallintoviraston pyytämän selvityksen.

Rovaniemen kaupungin ja Lapin sairaanhoitopiirin solmiman sopimuksen mukaan kaupunki järjestää mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvää perustason hoitoa osana Rovaniemen kaupungin perusterveydenhuoltoa ja sosiaalihuoltoa, kun potilas/asiakas ei tarvitse laajempia diagnostisia selvittelyitä ja/tai hoitoa erityistason ammattihenkilöltä. Sairaanhoitopiiri antaa tarvittaessa konsultaatiotukea perustason hoidolle. Rovaniemen terveyskeskus antaa tarvittaessa rovaniemeläisten asiakkaiden yleislääkärikonsultaatiot erityistason hoidolle. Sairaanhoitopiiri järjestää erityistason avohoitoa ja laitoshoidtoa. Hoitavalla lääkärillä on lääketieteellinen hoitovastuu sisältäen myös lääkehoidon seurannan ja reseptien uusinnan. Hoitoketjun ja toimintaohjeiden suunnittelusta vastaavat projektiryhmä ja alatyöryhmät ja tavoitteena ovat sujuvat hoitopolut ja yhteistyö. Rovaniemen kaupungin näkemyksen mukaan päihdepalvelujen yhteistyöverkosto on kehittynyt laajaksi asiakkaan/potilaan tuen, hoidon ja kuntoutumisen mahdollistajaksi.

Perusturvalautakunnan antama selvitys sisälsi yksityiskohtaisen kuvauksen sosiaalihuollon päihdetyön järjestämisestä. Selvityksen yhteenvedona todetaan, että rovaniemeläiset saavat asianmukaista sosiaali- ja terveydenhuoltolain mukaista päihdepalvelua tarvitessaan. Palvelujen piiriin voidaan hakeutua myös ilman lähetettä ja kiireellisiinkin tarpeisiin pystytään vastaamaan. Annetun selvityksen mukaan päihde- ja riippuvuusongelmien ennaltaehkäisy, hoito ja kuntoutus ovat monen toimijan -yli sektori – ja organisaatiorajojen yhteistyötä, jossa yhdistetään sosiaalityö ja lääketieteellinen hoito.

3. Lapin aluehallintoviraston päätökset 10.9.2019 ja 29.5.2020

Rovaniemen kaupungin perusturvalautakunnan antaman selvityksen pohjalta Lapin aluehallintovirasto antoi 10.9.2019 päätöksen valvonta-asiaan sosiaalihuoltolain mukaisen päihdetyön järjestäminen Rovaniemen kaupungissa. Kyseisessä päätöksessä oli hallintolain 50§:n tarkoittama asiavirhe, jonka korjaaminen edellytti, että asia käsitellään uudelleen ja asiassa annetaan uusi päätös. Aluehallintovirasto käsiteli korjaamisasian omasta aloitteestaan ja antoi asiaan uuden päätöksen 29.5.2020.

Asian lopullisessa ratkaisussa 29.05.2020 aluehallintovirasto katsoo Rovaniemen kaupungin laiminlyöneen pääosin sosiaalihuoltolain 24§:n 2 momentin 2 kohdan mukaisten sosiaalihuollon erityispalvelujen järjestämisvelvollisuutensa.

Tämän vuoksi aluehallintovirasto kehottaa Rovaniemen kaupungin perusturvalautakuntaa viipymättä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi lain edellyttämällä tavalla.

Lisäksi aluehallintovirasto kehottaa perusturvalautakuntaa ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin se on asiassa ryhtynyt. Ilmoitus toimenpiteistä tulee toimittaa aluehallintoviraston kirjaamoon viimeistään 31.8.2020.

4. Lapin aluehallintoviraston perustelut asian ratkaisussa

Päihdetyön palveluprosessi

Aluehallintovirasto toteaa saamansa selvityksen perusteella palvelutarpeen arviointia toteutettavan Rovaniemen kaupungin sosiaalihuollon eri palveluysiköissä, eikä sillä ole huomautettavaa peruspalvelujen palvelutarpeen arvioinnin osalta. Aluehallintovirasto kuitenkin toteaa, kun sosiaalihuoltolain mukaisen päihdetyön erityispalveluja ei ole juurikaan saatavilla, ei voida olettaa niiden osalta palvelutarpeen arviointiakaan tapahtuvan.

Päihdetyön erityispalveluiden päätöksenteko

Aluehallintovirasto toteaa, että saatujen selvitysten perusteella Rovaniemen kaupunki ei toteuta kaikilta osin laissa säädettyjä päätöksentekoa ja palvelun myöntämistä koskevia informaatiovelvoitteita koskevia säännöksiä.

Rovaniemen kaupungin antaman selvityksen mukaan osa päihdehuollon erityispalveluista toteutuu terveydenhuollossa ja osa sosiaalihuollossa. Rovaniemen kaupunki tekee hallintopäätöksen lasta koskevasta päihdehuollon erityispalveluna myönnettävästä kuntoutuksesta. Aikuisille asiakkaille ei tehdä sosiaalihuollossa päätöstä päihdetyön erityispalvelusta, eikä asiakas voi näinollen tehdä oikaisua päätöksestä. Selvityksen mukaan, mikäli aikuisella asiakkaalla on todellinen lääketieteellinen tarve päihdehoitoon, on hoito syytä järjestää terveydenhuoltolain mukaisesti. Aluehallintoviraston mukaan Rovaniemen kaupungin antamasta selvityksestä on pääteltävissä, että mikäli asiakkaalla on tarve sosiaalihuoltolain mukaisiin päihdetyön erityispalveluihin, ei hänellä ole mahdollisuutta niitä saada.

Lisäksi aluehallintovirasto toteaa, että Rovaniemen kaupungin antamasta selvityksestä eivät ilmene sosiaalihuollon päihdetyön palvelujen myöntämisen perusteet. Sosiaalihuoltolain 33§:n mukaan tiedot siitä, minkälaisia sosiaalipalveluja on mahdollista saada, miten niitä voi hakea ja mitkä ovat saamisen perusteet, on julkaistava helposti saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla, ja palvelut on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että niihin on mahdollista hakeutua omaaloitteisesti riittävän aikaisessa vaiheessa. Rovaniemen kaupungin verkkosivuilta käyvät ilmi vain Lapin sairaanhoitopiirin päihdepalvelut pääpiirteissään.

Sosiaalihuollon päihdetyön ohjaus ja neuvonta

Aluehallintovirasto toteaa saadun selvityksen perusteella ohjauksen ja neuvonnan toteutuvan sosiaalihuoltolain säädösten mukaan.

Sosiaalihuoltolain 6 §:n mukaan kunnan asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihuollon ohjausta ja neuvontaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Sosiaalihuoltolain 6 §:n mukaan neuvontaa ja ohjausta järjestäessään sosiaalihuollon on tarvittaessa toimittava yhteistyössä terveydenhuoltolain 13§:ssä tarkoitettua terveysneuvontaa järjestävän perusterveydenhuollon sekä muiden toimialojen kanssa.

Päihteiden ongelmakäyttäjien omaisten ja läheisten palvelut sosiaalihuollon erityispalveluna

Sosiaalihuoltolain 24§:n 2 momentin 2 kohdan mukaisia sosiaalihuollon erityispalveluja on kyseisen lainkohdan mukaan järjestettävä paitsi päihteiden ongelmakäyttäjille, myös heidän omaisilleen ja muille läheisilleen. Aluehallintoviraston mukaan lautakunnan antamasta selvityksestä ei ole väitettykään, että sosiaalihuollon päihdetyön erityispalveluja järjestettäisiin omaisille ja muille läheisille.

Asumispalvelut päihdetyön ja sosiaalihuollon erityispalveluna

Aluehallintovirasto toteaa saamansa selvityksen perusteella, että Rovaniemen kaupungin järjestämiä päihdekuntoutujien asumispalveluita ei voida pitää sosiaalihuoltolain 24§:n päihteiden ongelmakäyttäjille suunnattuina sosiaalihuollon erityispalveluna. Asumispalveluilla vastataan erilaisiin arkielämän perustarpeisiin, eikä Rovaniemen kaupungin antamasta selvityksestä ilmene, miten päihteitä käyttävien henkilöiden asumispalvelut sisällöllisesti eroavat muiden käyttäjäryhmien palveluista tai mikä päihteidenkäyttäjille tarkoitetusta asumispalveluissa täyttäisi erityispalvelun edellytykset. Erityispalvelun sisältö tulee kuvata siten, että erityisyys voidaan todeta.

Asumispalveluiden sisältö on useimmiten arkitoiminnoissa harjaantumista ja arjen virikkeitä itsenäisempää elämää tavoiteltaessa. Se, että kaupunki nimeää ne erityisryhmien asumispalveluksi, ei vielä riitä siihen, että ne voitaisiin katsoa sosiaalihuoltolain 24 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisiksi erityispalveluiksi. Kaupungin selvityksessä ei ole sisällöllistä kuvasta esimerkiksi siitä, mikä päihteidenkäyttäjien tuetusta asumisesta tekee erityispalvelua. Sen sijaan aluehallintoviraston näkemyksen mukaan voi olla, että Rovaniemen kaupungin selvityksessä mainittu kuntouttava jaksohoito voisi olla erityispalvelua, mutta selvityksestä ei ilmene, missä sitä annetaan ja mikä sen sisältö on, joten sen erityispalveluluonnetta ei aluehallintovirasto katso selvitetyn.

Päiväkeskustoiminta sosiaalihuollon erityispalveluna

Lautakunnan antaman selvityksen mukaan päihdehuollon erityispalveluna toteutetaan päiväkeskustoimintaa Rovaniemen Päiväkeskus ry:n kautta. Aluehallintovirasto toteaa, että erityisesti päihdekuntoutujille suunnattuja päiväkeskustoimintoja pidetään sinänsä päihdehuollon erityispalveluna. Aluehallintoviraston mukaan Rovaniemen Päiväkeskus ry:n toteuttamaa päiväkeskustoimintaa ei kuitenkaan voida pitää sosiaalihuollon päihdetyön erityispalveluna, koska Rovaniemen kaupunki ei toiminnan rahallisen avustamisen lisäksi hanki kyseiseltä yhdistykseltä järjestämisvastuullaan olevia päihdehuollon erityispalveluja ostopalveluna eikä tee sosiaalihuollon erityispalvelujen myöntämisestä päiväkeskuksessa asiakkaille lain edellyttämiä hallintopäätöksiä.

Aluehallintoviraston mukaan Rovaniemen kaupungin selvityksessään kuvaaman päiväkeskustoiminta ei täytä sosiaalihuollon päihdetyön ja erityispalvelujen tunnusmerkistöä. Lautakunnan antamasta selvityksestä ei käy ilmi, että asiakkaan päiväkeskustoiminnan tarpeesta tehtäisiin sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarpeen arviointia ja kirjallisia päätöksiä palvelun järjestämisestä. Päiväkeskustoiminnan järjestää Rovaniemen Päiväkeskus ry, joka on yhdistys ja vapaaehtoista järjestötoimintaa. Näin ollen aluehallintovirasto katsoo Rovaniemen kaupungin laiminlyövän erityispalveluiden järjestämisvelvollisuuttaan kyseisessä asiassa. Päiväkeskustoimintaa ei voida pitää sosiaalihuoltolain 24§:n 2 kohdan mukaisena sosiaalihuollon päihdetyön muotona.

Raskaana olevien henkilöiden sosiaalipalvelut

Aluehallintovirasto toteaa, että Rovaniemen kaupunki täyttää järjestämisvelvollisuutensa raskaana olevien päihdeettömyyttä tukevien sosiaalipalveluiden osalta sekä sosiaalihuollon avopalvelujen osalta että ympärivuorokautisten päihdeettömyyttä tukevien sosiaalihuollon palvelujen osalta.

Sosiaalihuoltolain 24§:n 3 momentin mukaan raskaana olevalla on oikeus saada välittömästi riittävät päihdeettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut, kyse on ns. subjektiivisesta oikeudesta sosiaalipalveluihin. Lautakunnan antaman selvityksen mukaan raskaana olevien päihdeettömyyttä tukevat palvelut järjestyvät tarpeen mukaan mm. Lapin Ensi- ja turvakodilla.

Päihdepalvelujen kokonaisuus Rovaniemen kaupungissa

Aluehallintoviraston mukaan Rovaniemen kaupunki korostaa selvityksessään useassa kohdassa päihdepalvelujensa laajaa yhteistyötä ja yhteistyötä eri tasoilla, eri toimijoiden välillä ja eri tehtäväalueilla. Aluehallintovirasto toteaa, että selvitysten perusteella on ollut vaikea todeta, miten asiakkaan oikeus lain mukaisiin palveluihin toteutuu.

Päihdepalvelujen kokonaisuuden osalta aluehallintovirasto toteaa, että sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erityissairaanhoidon yhteistyö on tärkeää. Päihdetyötä on tärkeää kehittää sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä, ottaen kuitenkin huomioon sosiaalihuoltolain päihdetyötä koskevat määräykset. Palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa tulee huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ohjaavat erilliset säädökset.

Yhteenveto

Aluehallintovirasto toteaa, että kunta ei voi jättää sosiaalihuollon päihdetyön järjestämisvelvollisuutta täyttämättä sillä perusteella, että palveluja tuotetaan terveydenhuollossa. Palvelut eivät ole vaihtoehtoisia, vaan rinnakkaisia. Kun asiakas tarvitsee sosiaalihuollon palvelua, on asia käsiteltävä sosiaalihuollon palveluna sosiaalihuollon menettelytapasäännöksiä noudattaen.

Sosiaalihuoltolain 24 §:n 2 momentin mukaisista palveluista erityisesti 2 kohdan mukaisten sosiaalihuollon erityispalveluiden järjestämisvelvollisuuden täyttämisestä on aluehallintovirastolle muodostunut annettujen selvitysten pohjalta epäily.

Lapin aluehallintoviraston näkemyksen mukaan esim. päihdekuntoutus rovaniemeläisille aikuisille asiakkaille järjestetään ainoastaan terveydenhoitona. Palvelua tulee kuitenkin järjestää sosiaalihuoltona silloin, kun palvelun tarve sitä edellyttää.

Rovaniemen kaupungin ja Lapin sairaanhoitopiirin sopimuksessa on kuvattu, että Rovaniemen kaupunki järjestää mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvää perustason hoitoa osana Rovaniemen kaupungin perusterveydenhuoltoa ja sosiaalihuoltoa, kun potilas/asiakas ei tarvitse laajempia diagnostisia selvittelyitä ja/tai hoitoa erityistason ammattihenkilöltä. Aluehallintoviraston mukaan sopimuksen sisällöstä on luettavissa, että kaupungin vastuulle ovat jääneet vain ns. yleiset päihdetyön palvelut ja sosiaalihuollon erityistason ja päihdetyön sosiaalisen kuntoutuksen palveluita ei ole.

Koska sosiaalihuollosi luettavien päihdepalvelujen ja päihdetoimenpiteiden osalta järjestämistä vastuun kantaa Rovaniemen kaupunki ja sairaanhoitopiiri tuottaa palveluja kunnan kanssa sovittavasti, ongelmallinen asia on se, ettei sairaanhoitopiirillä ole esitettyjen selvitysten mukaan sosiaalihuollon palvelujen tuotantoa.

Aluehallintovirasto toteaa, että Rovaniemen kaupungin järjestämiä päihdekuntoutujien asumis- palveluita ei voida saatujen selvitysten perusteella pitää sosiaalihuoltolain 24§:n päihteiden on- gelmakäyttäjille suunnattuina sosiaalihuollon erityispalveluina.

Päiväkeskustoimintaa ei voida pitää sosiaalihuoltolain 24§:n 2 kohdan mukaisena sosiaalihuol- lon päihdetyön muotona, koska kyseessä on yhdistyksen palvelu, jota Rovaniemi taloudellisesti avustaa, vaan ei osta palveluja.

Sosiaalihuoltolain 24§:n 2 momentin 2 kohdan mukaisia sosiaalihuollon erityispalveluja on ky- seisen lainkohdan mukaan järjestettävä paitsi päihteiden ongelmakäyttäjille, myös heidän omai- sille ja muille läheisille, jonka aluehallintovirasto pitää laiminlyötynä.

Aikuisille asiakkaille ei tehdä sosiaalihuollossa päätöstä päihdetyön erityispalveluna myönnettä- västä kuntoutuksesta, eikä asiakas näin ollen voi tehdä oikaisua päätöksestä. Lisäksi sosiaali- huollon päihdetyön palvelujen osalta ei ole käynyt selkeästi ilmi, mitä päihdetyön palveluja on mahdollista saada ja hakea. Myöntämisen perusteita ei ole julkaistu lainkaan, jotta niihin olisi mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti riittävän aikaisessa vaiheessa.

Edellä mainituin perustein ja saatu selvitys huomioiden aluehallintovirasto katsoo Rova- niemen kaupungin laiminlyöneen pääosin sosiaalihuoltolain 24§:n 2 momentin 2 kohdan mukaisten sosiaalihuollon erityispalvelujen järjestämisvelvollisuutensa.

5. Rovaniemen kaupungin perusturvalautakunnan vastaus aluehallintoviraston 29.5.2020 antamaan päätökseen

Vastauksena aluehallintoviraston 29.5.2020 antamaan valvonta-asian ratkaisuun, Rovaniemen kaupungin perusturvalautakunta **1) täydentää** aiemmin (14.12.2017) antamaansa selvitystä so- siaalihuollon päihdetyön järjestämisestä siltä osin kun siinä on ilmennyt puutteita ja **2) ilmoittaa** mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt sosiaalihuoltolain 24§:n 2 momentin 2 kohdan mukaisten sosiaalihuollon erityispalvelujen järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi lain edellyttämällä ta- valla.

5.1 Täydennys perusturvalautakunnan 14.12.2017 antamaan selvitykseen

Aiemmasta selvityksestä ei ole aluehallintoviraston mukaan käynyt ilmi 1) päihteidenkäyttäjien ongelmakäyttäjien omaisten ja läheisten palvelut sosiaalihuollon erityispalveluna ja 2) kaupungin järjestämien sosiaalihuoltolain mukaisten asumis- palvelujen sisällöt ei ole riittävän selkeästi ku- vattuina, jotta asumis- palveluiden erityisyys voitaisiin todeta. Aiemmin annettua selvitystä täyden- netään myös päiväkeskustoiminnan osalta, jotta kyseisen palvelun rooli sosiaalihuollon päihde- työn erityis- palveluna ja sosiaalityön työpanos päiväkeskustoiminnassa tulisi huomioiduksi jat- kossa.

Päihteiden ongelmakäyttäjien omaisten ja läheisten palvelut sosiaalihuollon erityispalveluna

Päihteiden ongelmakäyttäjien ja päihdekuntoutujien kanssa tehtävässä sosiaalityössä asiakkaan palvelutarpeen arviointia tehtäessä, palvelusuunnitelmaa laadittaessa ja palveluja järjestettäessä huomioidaan asiakkaan lähipiiri, hänelle merkitykselliset läheiset ja omaiset. Läheiset ja omaiset kartoitetaan ja heidän välittömät palvelun, tuen ja avun tarpeensa arvioidaan ja selvitetään ja palveluja järjestetään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Päihteiden ongelmakäyttäjien omaisille ja läheisille tarjotaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palveluita. Kyseiset palvelut ovat osa sosiaalihuollon ammatillista päihdetyötä, silloin kun työn sisällöissä erityisesti huomioidaan ja käsitellään päihderiippuvuuteen liittyviä näkökohtia.

Rovaniemeläiset päihteiden ongelmakäyttäjät ja heidän omaisensa ja läheisensä saavat erityisesti päihde- ja riippuvuusongelmiin erikoistuneiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten antamaa ohjausta, neuvontaa ja tukea alle 25- vuotiaiden osalta Lapin nuorten päihde- ja huumeclinikka Rompusta ja tätä vanhempien henkilöiden osalta A-klinikalta.

Rovaniemen kaupunki hankkii päihdehuollon hoito- ja kuntoutuspalveluita alle 25- vuotiaille nuorille ja heidän omaisilleen ja läheisilleen Rovalan Setlementti ry:ltä. Yhdistys ylläpitää Lapin nuorten päihde- ja huumeclinikka Rompun toimintaa. Romppuun voi hakeutua alle 25-vuotiaat henkilöt, jotka ovat huolissaan omasta tai vanhempien päihteiden käytöstä. Romppuun voi olla yhteydessä myös päihteiden käyttäjien omaiset, läheiset, viranomaiset tai muut nuorten parissa toimivat henkilöt. Romppuun ei tarvita lähetettä ja palvelu on maksutonta.

A-klinikka tarjoaa asiantuntija-apua päihteiden ongelmakäyttäjille, peliongelmaisille ja muille riippuvuuksista kärsiville. A- klinikalta saa apua mm. lääkevieroituksiin, päihteiden sekakäytön ongelmiin, alkoholin liikkakäytön ja huumeiden käytön ongelmiin. Apua saa myös erilaisiin toiminnallisiin riippuvuuksiin kuten rahapelaamiseen ja tietokonepelaamiseen. A-klinikan palvelun- ja hoidontarpeen arvioinnin sekä hoidon ja kuntoutuksen työryhmiin kuuluu sosiaali - ja terveydenhuollon ammattilaisia kuten sosiaalityöntekijöitä, lääkäreitä ja sairaanhoitajia. A-klinikalle ei tarvita lähetettä (korvaushoitoa lukuun ottamatta) ja palvelu on maksutonta. Päihde- ja riippuvuusongelmista kärsivien omaisten ja läheisten auttaminen ja tukeminen on merkittävä osa A-klinikan sosiaalityöntekijöiden työtä. Vuoden 2020 tilanteen mukaan A-klinikalla työskentelee 5 sosiaalityöntekijää.

Asumispalvelut päihdetyön ja sosiaalihuollon erityispalveluna

Rovaniemen kaupunki järjestää asumispalveluita täysi-ikäisille henkilöille, joiden asumiseen liittyvät tuen tarpeet johtuvat päihdeongelmasta, päihdehaittojen aiheuttamasta toimintakyvyn alenemasta ja sosiaalisesta vähä-osaaisuudesta. Kysymys on henkilöistä, jotka tarvitsevat monen tasoista tukea arjen toiminnoissaan ja kuntoutumisessaan päihteidenkäytöstä ja/tai mielenterveysongelmista johtuvista syistä. He tarvitsevat tukea ja apua myös päihteiden käytön lopettamiseen, raittiuden ylläpitämiseen tai suurkulutuksen vähentämiseen sekä päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen minimoimiseen. Asumista ja välttämätöntä huolenpitoa järjestetään myös niille asiakkaille, joilla päihteiden ongelmakäyttö on jatkuva ja joilla ei ole valmiuksia sitoutua muuhun sosiaali- ja terveydenhuollon päihdekuntoutukseen.

Asumispalveluita järjestetään kaupungin omana toimintana ja ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta. Ostopalvelut on kilpailutettu vuonna 2016. Ostopalveluna hankittavilla asumispal-

veluilla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14§ ja 21§:n mukaisia asumispalveluja mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Ne on hankinnassa nimetty kuntouttaviksi asumispalveluiksi ja asemoitu osaksi Rovaniemen kaupungin psykiatrasta ja päihdepalvelujärjestelmää.

Omana toimintana toteutetaan päihteiden ongelmakäyttäjille ja päihdekuntoutujille tarkoitettua tukiasumista sekä asumisen ohjausta.

Asiakasprosessi päihdehuollon asumispalveluissa

Asiakkuus päihteiden ongelmakäyttäjien ja päihdekuntoutujien asumispalveluissa käynnistyy asiakkaan tekemän hakemuksen ja/tai muun tahon tekemän läheteen pohjalta. Asumispalvelu perustuu kunnan sosiaalihuollon viranhaltijan yhdessä asiakkaan kanssa laatimaan arvioon palvelun tarpeesta, palvelutarpeen arvion pohjalta laadittuun asiakassuunnitelmaan sekä viranhaltijan päätökseen palvelun järjestämisestä.

Sosiaalityöntekijä vastaa sosiaalihuoltolain mukaisesta asumispalveluiden palvelutarpeen arvioinnista 36§ mukaisesti. Palvelutarpeen arviointi tehdään yhdessä asiakkaan sekä tarvittaessa läheisten ja yhteistyötahojen kanssa. Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään asiakkaan olemassa olevat palvelut ja ohjataan tarvittaviin sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisiin sosiaalipalveluihin sekä terveydenhuollon palveluihin. Palvelutarpeen arvio tehdään aina tapaamalla asiakas. Sosiaalityöntekijä kertoo asiakkaalle asumispalveluista ja niiden sisällöstä.

Asiakkaalle nimetään omatyöntekijä. Erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden osalta omatyöntekijä on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä vastaa sosiaalihuoltolain mukaisen asiakassuunnitelman (39§) laatimisesta yhdessä asiakkaan kanssa. Tarvittaessa asiakassuunnitelman laatimiseen osallistuu myös asiakkaan läheiset sekä yhteistyötahot. Asiakassuunnitelman tarkoituksena on arvioida kokonaisvaltaisesti asiakkaan ja hänen perheensä tilanne sekä turvata riittävät palvelut ja muut tukitoimet. Suunnitelmaan kirjataan arvio niistä sosiaalipalveluista ja muista tukitoimista, joilla asiakkaan tuen tarpeisiin voidaan vastata. Suunnitelmaan kirjataan myös asiakkaan tarpeisiin vastaamiseen osallistuvat yhteistyötahot mukaan luettuna terveydenhuollon palvelut, heidän yhteystietonsa ja tehtävänsä suunnitelman toteuttamisessa (päihdepalvelujen osalta esimerkiksi A-kliinikka, Romppu tai Rovaniemen päiväkeskus).

Asiakassuunnitelman tarkoituksena on tukea asiakkaan palveluprosessia ja sen seuraamista sekä asiakkaan kannalta vaikuttavien toimien valintaa. Mikäli asiakkaalla ei ole hänen tarvitsemiaan palveluita, asiakas ohjataan palveluiden piiriin. Sosiaalityöntekijä vastaa asiakassuunnitelman mukaisten asumisen palveluiden toteutumisesta. Asiakassuunnitelmaa päivitetään soviuin määräajoin sekä lisäksi asiakkaan palvelutarpeen muuttuessa.

Sosiaalityöntekijä tekee asumispalveluiden järjestämisestä päätöksen. Asiakassuunnitelman laatimisen ja palvelujen järjestämis päätöksen tekemisen tukena käytetään tarvittaessa lääkärin/hoitajan lausuntoa, josta ilmenee asiakkaalla olemassa olevat terveydenhuollon päihde- palvelut ja päihteidenkäytön tilanne sekä terveydenhuollon näkökulma siitä, minkälaista tukea asiakas tarvitsee arkeensa päihteiden käytöstä johtuvista syistä. Asiakkaalle laaditaan yhdessä hänen kanssaan asumisen toteuttamissuunnitelma. Rovaniemen kaupungin omassa tukiasumisen palvelussa toteuttamissuunnitelmasta vastaa sosiaaliohjaaja ja ostopalveluissa palveluntuottaja.

Tukiasunnot ja asumisen ohjaus

Kaupungin omana toimintana päihteiden ongelmakäyttäjille ja päihdekuntoutujille järjestetään tukiasuntoja ja asumisen ohjausta. Tukiasunnot ja asumisen ohjaus on tarkoitettu pääasiassa päihdeongelman vuoksi erityistä tukea asumisessaan tarvitseville täysi-ikäisille rovaniemeläisille. Tukiasuminen sisältää välivuokratun asunnon ja asumisen ohjauksen sosiaaliohjaajien toteuttamana. Palveluun tullaan hakemuksella, muiden sosiaalipalveluiden tai esimerkiksi A-klinikan ohjaamana. Sijoitukset tukiasuntoihin tehdään yksilökohtaiseen palvelutarpeen arviointiin ja palvelujen suunnitteluun perustuen. Asiakkaalle tehdään päätös palvelun myöntämisestä ja hänen kanssaan laaditaan huoneenvuokralain mukainen vuokrasopimus. Asumisen ohjaus toteutetaan sosiaaliohjauksena. Asumisen ohjausta annetaan tarvittaessa myös päihteiden ongelmakäyttäjän tai päihdekuntoutujan tavanomaiseen vuokrasuhteeseen asuntoon. Tukiasumisesta ja asumisen ohjauksesta tehdään aina kirjallinen toteuttamissuunnitelma, joka sisältyy asiakkaan hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan tai sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelusuunnitelmaan.

Asiakkuuden alkaessa asiakas saa tehostetusti tarpeisiinsa perustuvaa palveluohjausta. Tällä pyritään käynnistämään kaikki muut päihteiden ongelmakäyttäjän tai päihdekuntoutujan tarvitsemat tukitoimet asumisen ja kuntoutumisen tueksi. Lähtökohtana on tukea asiakkaan arkea ja asumista ja rakentaa sitä kautta elämänhallintaa ja arjessa selviytymistä. Työhön nivotaan kiinteästi mukaan kaikki asiakkaan kuntoutumisen kannalta olennaiset yhteistyötahot ja työtä tehdään moniammatillisesti.

Asumisen ohjauksella vahvistetaan mahdollisimman päihteetöntä elämäntapaa ja selviytymistä arjessa. Asiakkaan tukeminen tapahtuu yksilöllisen suunnitelman mukaisesti työntekijän ja asiakkaan tapaamisilla joko asiakkaan kotona, verkostossa tai muussa turvallisessa ympäristössä. Lisäksi työntekijät toimivat asiakkaan tukena heidän asioidessaan kotinsa ulkopuolella. Asiakaita tuetaan löytämään oman näköinen, turvallinen, mielekäs elämä, jonka rasisiteena ei ole ongelmallinen päihteiden käyttö ja siitä aiheutuvat haitat. Ohjauksella pyritään palauttamaan ja ylläpitämään kuntoutujan kyky selviytyä arjen välttämättömistä toiminnoista kuten puhtaudesta ja hygieniasta sekä terveydestä ja sairauksien hoidosta huolehtiminen, talouden hallinta, kaupassa käynti, ruuanlaitto sekä vuorokausi-rytmin saavuttaminen ja ylläpito. Ohjaajat ovat asiakkaan apuna huolehtimassa siitä, että asiakas asuu vuokrahuoneistossa tavanomaisten sääntöjen mukaisesti. Ohjaajat huolehtivat myös yhdessä asiakkaan kanssa vuokran ja muiden laskujen maksamisesta asumisen turvaamiseksi. Talouden hallinnan tukena asiakkaalla voi olla myös välitystilipalvelu. Ohjauksella luodaan myös edellytyksiä sosiaaliseen osallisuuteen (päivätoiminta, työtoiminta) ja sosiaalisten verkostojen toimivuuteen (yhteyden ja luottamuksen rakentamiseen läheisiin ihmisiin ja omaisiin, lapsiin, vanhempiin ja ystäviin). Tärkeä osa ohjausta on tuki, jota tarvitaan kuntoutujan irrottautumisessa ongelmia tuottavista ja ylläpitävistä ympyröistä ja kiinnittymisessä toisenlaisille ajanvieton ja toiminnan areenoille.

Välivuokrattuja tukiasuntoja Rovaniemen kaupungin sosiaalipalveluilla on yhteensä 38. Tukiasunnoissa asumisen tarkoituksena on olla välivaihe, joka kuntoutumisen edetessä johtaa muuhun pysyvämpään asumisen ratkaisuun.

Tukiasuntojen lisäksi päihdekuntoutujien asumisen ohjausta- sosiaaliohjausta- annetaan asiakkaiden vuokraamiin asuntoihin tavanomaisessa asuntokannassa. Päihdekuntoutujien asumisen ohjauksen piirissä on vuonna 2019 ollut yhteensä 58 asiakasta, joista osalla on myös mielenterveyteen ja vammaisuuteen liittyviä tuen tarpeita.

Päihdekuntoutujien tukiasumista ja asumisen ohjausta toteuttavat sosiaalialan ammattihenkilöt, joilla on koulutuksen tai kokemuksen kautta perehtyneisyys päihdetyöhön. Palvelukokonaisuudessa työskentelee sosiaaliohjaajien lisäksi asukasohjaaja, jonka tehtäväkuvaan kuuluu sosiaalinen isännöinti ja asumisen sujuvuudesta huolehtiminen.

Tuettu asuminen, palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen ja kuntouttava jaksohoito

Päihteiden ongelmakäyttäjille ja päihdekuntoutujille järjestetään ostopalveluna asumispalveluita, joita ovat tuettu asuminen, lyhyt- tai pitkäaikainen palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen ja kuntouttava jaksohoito. Asumispalveluita järjestetään henkilöille, joilla on päihteiden ongelmakäytöstä johtuvia toimintakyvyn ja elämänhallinnan ongelmia ja jotka näistä syistä tarvitseva erityistä apua ja tukea asumisessa ja asumisen järjestämisessä.

Tuettu asuminen on asumisen muoto, jossa päihdekuntoutuja asuu mahdollisimman itsenäisesti palveluntuottajan järjestämässä tukiasunnossa ja on vuokrasuhteessa asunnon haltijaan. Asunnot sijaitsevat yleisesti muun asumispalveluyksikön, kuten palveluasumista tarjoavan yksikön välittömässä läheisyydessä. Asiakkaalle räätälöidään asumisen lisäksi tarvittavat palvelut. Tuettua asumista järjestetään, kun asiakkaan toimintakykyä voidaan ylläpitää tai edistää tuetun asumisen toiminnalla tai asumisen ohjaajien tuella voidaan vähentää tai ennaltaehkäistä raskamman tuen ja hoidon tarvetta.

Palveluasuminen sisältää palveluasunnossa järjestettävän asumisen ja tarvittavat palvelut. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoiva ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateriat-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti. Palvelun sisältöön kuuluu asiakkaan kuntoutumisen ja päihteettömyyden tukeminen.

Lyhytaikainen palveluasuminen päihteiden ongelmakäyttäjän kohdalla tulee kyseeseen pääsääntöisesti silloin, kun asiakkaan tilanne jostain syystä kriisiytyy ja hän ei selviä kotiin annettavien palveluiden turvin. Lisäksi lyhytaikaista palveluasumista voidaan käyttää apuna asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa silloin, kun asiakkaan palvelutarpeen arviointi vaatii pidempiaikaista ja intensiivisempää selvittämistä.

Kuntouttava jaksohoito on ennalta sovittua palvelua, jonka tavoitteena on kuntoutujan toimintakyvyn palauttaminen sellaiseksi, että hän kykenee hoitojakson jälkeen jatkamaan elämää omassa asunnossaan, esimerkiksi laitospalveluun päihdekuntoutusjakson jälkeisessä tilanteessa. Kuntouttava jaksohoito toteutuu joko palveluasumisessa tai tehostetussa palveluasumisessa kuntoutussuunnitelman mukaisesti ja se kestää noin 7–30 vuorokautta kerrallaan. Kuntoutujien palvelut toteutetaan sosiaalihuollon asiakas- ja kuntoutussuunnitelman mukaisina. Kuntoutujan arjen hallinnan tukeminen koostuu jokapäiväisissä toiminnoissa avustamisesta ja tukemisesta. Kuntoutujaa tuetaan osallisuuteen ja toimintaan kuntoutusyksikön ulkopuolella (päivätoiminta, työtoiminta, sosiaalisen kuntoutuksen ryhmät, kuntouttava työtoiminta, opiskelu, työ), myös sosiaalisten suhteiden muodostamista ja ylläpitämistä tuetaan aktiivisesti.

Rovaniemen kaupungin hankkimaa kuntouttavaa jaksohoitoa päihde- ja mielenterveyskuntoutujille toteuttavat seuraavat palveluntuottajat toimintayksiköissään: Esperi Care Oy, Hoiva Roseanna Oy, Palvelukoti Kotipetäjä Oy ja Attendo Oy.

Asumispalvelun palveluntuottajina muissa päihde- ja mielenterveyskuntoutujille tarkoitetussa asumispalveluiden eri muodoissa toimivat: Attendo Oy, Esperi Care Oy, Provesta Oy, Palvelukeskus Riekonlento Oy, Palvelukoti Kotipetäjä Oy, Rovalan Settlementti ry ja Hoiva Roseanna Oy.

Rovaniemen kaupunki on vuonna 2019 järjestänyt ostopalveluna asumispalveluita 26 henkilölle, joiden asumispalveluiden tarve on johtunut päihteiden ongelmakäytöstä ja sen aiheuttamasta toimintakyvyn ja sosiaalisen selviytymisen vajeista. Lisäksi asumispalveluja on hankittu 26 henkilölle, joiden erityisen tuen tarve asumispalveluita järjestettäessä on johtunut sekä päihde- että mielenterveysongelmista.

Päiväkeskustoiminta sosiaalihuollon erityispalveluna

Rovaniemellä toimii arkipäivisin päihde- ja mielenterveyskuntoutujille tarkoitettu päiväkeskus. Päiväkeskustoimintaa on järjestetty Rovaniemellä vuodesta 1988 lähtien. Toimintaa ylläpitää Rovaniemen Päiväkeskus ry, joka kuuluu Sininauhaliittoon. Niissä kunnissa, joissa päiväkeskustoiminta on jatkunut jo pitkään, taustalla toimivat yleensä järjestö -kuten Sininauhaliitto- ja kunta yhteistyössä.

Rovaniemen kaupunki mahdollistaa päiväkeskustoiminnan myöntämällään vuosittaisella toiminta-avustuksella ja tarjoamalla toimintaan tarvittavat tilat. Toimitilat ovat uudet, ajanmukaiset, Rovaniemen kaupungin päiväkeskustoimintaa varten rakennuttamat ja sijaitsevat keskeisellä paikalla osoitteessa Hallituskatu 17. Myös Rovaniemen seurakunta tukee Päiväkeskus ry:n toimintaa toiminta-avustuksella.

Rovaniemen päiväkeskus on matalan kynnyksen turvapaikka yksinäisille, syrjäytyneille, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville ihmisille ja heidän läheisilleen. Tavoitteena on antaa asiakkaille tukea päihteettömään päivään ja elämänhallintaan. Asiakkaat voivat hakeutua toimintaan omaehtoisesti, yhteistyötahojen ohjaamina tai toimintaan osallistuminen on osa Rovaniemen kaupungin sosiaalipalveluiden yhdessä sosiaalihuollon asiakkaan kanssa laatimaa kuntoutus- ja asiakassuunnitelmaa. Päiväkeskustoimintaan osallistuminen ei vaadi sosiaalihuollon asiakkuutta. Tällöin toiminnan avulla voidaan antaa välitöntä apua sitä tarvitseville sekä tavoittaa tuen tarpeessa olevia henkilöitä ja auttaa heitä tarvittavien palvelujen piiriin. Toisaalta sosiaalihuollon päihdeasiakkaille toiminta on keskeinen osa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti toteutettujen päihdehuollon palvelujen kokonaisuutta.

Useilla päiväkeskuksen asiakkailla on taustallaan pitkäaikaista päihteiden käyttöä, jonka haitat näkyvät päihdesairauksina, tapaturmien aiheuttamina pysyvinä vammoina, toimintakyvyn heikkenemisenä ja sosiaalisena vähäosaisuutena. Toiminta on arjen fyysistä- psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä kohentavaa, elämänhallintaa parantavaa ja päihteettömyyteen tukevaa tekemistä, yhdessäoloa ja vertaistukea. Asiakkaita ohjataan mukaan päivittäisiin toimintoihin, tarjotaan vapaaehtoistehtäviä, retkiä, tapahtumia ja muuta osallistavaa toimintaa. Päiväkeskuksessa toimii myös vertaisryhmiä. Asiakkaita tuetaan pitämään huolta terveydestään, psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnistaan.

Tekemisen lisäksi Päiväkeskus tarjoaa paikan, johon voi kuulua ja jossa voi olla ja levähtää tai viihtyä tekemättä mitään. Asiakkaat saavat tarvittaessa palveluohjausta ja apua asioidensa hoitamisessa. Heillä on mahdollisuus päivittäiseen, edulliseen ruokailuun, peseytymiseen ja pyykinpesuun päiväkeskuksen tiloissa. Päiväkeskuksen kautta jaetaan myös osa Rovaniemellä jaettavaa ylijäämäruoasta ja kauppojen ylijäämätuotteista. Toimintaa järjestetään ryhmä- ja yksilötyönä. Päiväkeskuksen keskeinen sijainti on mahdollistanut uusien sekä yhä huonompi kuntoisten asiakkaiden pääsyn toimintaan mukaan.

Päiväkeskuksen henkilökuntaan kuuluu toiminnanjohtaja, toiminnanohjaaja ja keittiötyöntekijä. Henkilökuntaa ollaan lisäämässä toisen toiminnanohjaajan työpanoksella. Rovaniemen kaupungin sosiaalisen tuen ja kuntoutuksen sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat jalkautuvat päiväkeskukseen osana asiakkaidensa päihdekuntoutuksen toteuttamissuunnitelmaa. Lisäksi Rovaniemen kaupungin sosiaalisen tuen ja kuntoutuksen nimetty sosiaalityöntekijä antaa työpanostaan päiväkeskukseen ja on tavattavissa säännöllisesti vähintään kerran kuukaudessa päiväkeskuksen tiloissa. Rovaniemen kaupungin terveydenhoitaja on tavattavissa Päiväkeskuksen tiloissa tarvittaessa.

Rovaniemen kaupungin päihdekuntoutujille järjestettävien sosiaalihuollon palvelujen kokonaisuudessa päiväkeskustoiminnalla on suuri merkitys, etenkin kaikkein heikoimmassa asemassa oleville ja päihdeongelmista toipuville henkilöille sekä heidän omaisilleen ja läheisilleen. Pääasiassa Rovaniemen kaupungin rahoituksella toimiva Päiväkeskus turvaa yhdessä Rovaniemen kaupungin sosiaalityön ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden kanssa jokaisen kuntalaisen viimesijaisten perusoikeuksien toteutumista. Kyseiset palvelut turvaavat osaltaan jokaisen kansalaisen oikeutta perustuslain 19§:n mukaiseen ihmisarvoisen elämän edellyttämään turvaan, välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä asuntoon ja tukeen asumisen omatoimisessa järjestämisessä.

5.2 Toimenpiteet Lapin aluehallintoviraston päätöksen 29.5.2020 johdosta

Valvonta- asian ratkaisussaan aluehallintovirasto katsoo Rovaniemen kaupungin laiminlyöneen pääosin sosiaalihuoltolain 24§:n 2 momentin 2 kohdan järjestämisvelvollisuutensa. Tämän vuoksi aluehallintovirasto kehottaa Rovaniemen kaupungin perusturvalautakuntaa **viipymättä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi lain edellyttämällä tavalla.**

Edellä mainitun johdosta, Rovaniemen **kaupunki ryhtyy seuraaviin toimenpiteisiin**, joilla parannetaan Lapin aluehallintoviraston edellyttämällä tavalla sosiaalihuollon päihdetyön erityispalvelujen palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä selkiinnytetään lain mukaista päätöksentekoprosessia ja myöntämistä koskevaa informointivelvoitteen täyttymistä.

Toimenpiteet

1. Rovaniemen kaupungin päihdehuollon kokonaisuus arvioidaan, jäsennetään ja uudelleenorganisoidaan vuosien 2020- 2021 aikana kattavaksi sisällölliseksi ja toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on rakentaa asiakaslähtöiset, helposti saavutettavat ja vaikuttavat päihdepalvelut sujuvana kokonaisuutena kaiken ikäisille. Kaupunki kehittää vahvaa ja keskitettyä päihdetyön osaamista ja rakenteet niin, että jatkossa voidaan konsultoiden tukea myös muita Lapin kuntia päihdehuollon kysymyksissä.

2. Kokonaisuuteen on suunniteltu kuuluvaksi Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymän järjestämisvastuulla olevat A-klinikan ja korvaushoitoklinikan erityistason päihdepalvelut, Rovalan Setlementti ry:n tuottamat päihdepalvelut alle 25-vuotiaille, päihdekuntoutujien asumispalvelut kokonaisuudessaan sekä matalan kynnyksen päihdepalvelut kuten päiväkeskustoiminta ja sosiaalisen kuntoutuksen palvelut päihdekuntoutujille. Päihdehuollon laituskuntoutuspalveluiden järjestäminen terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain nojalla tulee olemaan osa kokonaisuutta.
3. Valmistelevat toimenpiteet on aloitettu. Rovalan Setlementti ry:n ylläpitämän Lapin Nuorisosaama Rompun palvelut, joilla on hankittu palveluja päihdehuollon hoito- ja kuntoutuspalveluita alle 25-vuotiaille, siirtyvät kaupungin omaksi toiminnaksi perusturvalautakunnan 11.12.2019 § 193 tekemällä päätöksellä vuoden 2021 alusta lukien. Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymän järjestämisvastuulle 1.2.2017 siirrettyjen päihdehuollon erityistason palvelujen takaisinottoa Rovaniemen kaupungin toiminnaksi valmistellaan perusturvalautakunnan tekemän päätöksen 27.5.2020 § 69 mukaisesti. Selvitystyö päiväkeskuspalvelujen osalta on aloitettu.
4. Uudistustyön osana Rovaniemen kaupunki ryhtyy toimenpiteisiin, joilla selkiytetään ja systematisoidaan sosiaalihuoltolain 24§:n 2 momentin 2 kohdan mukaisen sosiaalihuollon erityispalvelujen palveluprosessi, määritetään vastuuviranhaltijat ja heidän tehtävänsä sekä delegoidaan valtuudet tehdä tarvittavat sosiaalihuoltolain mukaiset päihdekuntoutuspäätökset mukaan luettuna sosiaalihuoltolain tarpeen mukaan järjestettävä avo- ja laituskuntoutus.
5. Uudistustyön osana Rovaniemen kaupunki laatii kuntalaisten käyttöön selkeän, ymmärrettävän ja monikanavaisesti saatavilla olevan tietopaketin kaupungin päihdetyön palveluista. Tietopaketista käy ilmi, mitä palveluja on mahdollista saada, minkälaiseen tarpeeseen palveluilla on tarkoitettu vastattavan, mitkä tahot palvelua tuottavat, miten palvelujen piiriin pääsee ja miten palveluja voi hakea.
6. Uudistustyön osana Rovaniemen kaupunki laatii soveltamisohjeet sosiaalihuoltolain nojalla järjestettävistä päihteiden ongelmakäyttäjille sekä heidän omaisilleen ja läheisilleen suunnatuista sosiaalihuollon erityispalveluista kuten laitospaikkoihin päihdekuntoutuksesta ja päihdehuollon asumispalveluista.
7. Rovaniemen kaupunki toimeenpanee Hoito syyteen sijaan - toimintamallin ja resurssoi mallin toteuttamiseen yhden sosiaalityöntekijän työpanoksen. Toimintamallissa kehitetään huumeiden käytöstä kiinni jääneiden nuorten hoitoonohjausta ja viranomaisverkoston toimintaa, osana laaja-alaista ennaltaehkäisevää ja korjaavaa päihdetyötä.
8. Rovaniemen kaupunki aloittaa vuoden 2020 aikana mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluiden hankintaprosessin ja päivittää hankinnassa asumispalveluiden palvelukuvaukset ja palvelulle asetettavat erityiset sisällölliset, toiminnalliset ja laadulliset vähimmäisvaatimukset.